

معنای هرمنوتیک (زندآگاهی)

تقریر استاد احمد فردید

چکیده: در سخن مدعیانی که راه به معنی نبرده‌اند، مفهوم بر معنا غالب است؛ چه آنان در مباحث خود همواره مفهومی از یک معنای از دست رفته و عاریتی را به شنونده و خواننده عرضه می‌دارند. اما استاد احمد فردید از نادر متفکرانی بود که همواره اهتمام به گذشت از مفهوم و ورود به ساحت معنا داشت. این امر به روزگاری که عصر سقوط در بی‌معنایی است، غنیمت بزرگ معنوی و گنج شایگان است.

استاد در سخنرانی و تقریرهای خود، اشارات گوناگونی به مبحث هرمنوتیک کرده و استفاده او از اصطلاح پارسی (زندآگاهی) به عنوان معادل و ترجمه (هرمنوتیک)، نشانه سابقه این معنا در فرهنگ باستانی ایران است. زندآگاهی شرح و تفسیر باطنی است و استاد با رجوع به وجه تسمیه کلمات، ریشه زندآگاهی و هرمنوتیک را در آثار اصیل دینی و فلسفی روشن می‌سازد. قطعات زیر از کتاب (دیدار فرهی و فتوح آخرالزمان) ارائه می‌شود که به نوبه خود گویا و روشنگر است و بخشی از وسع نظر استاد را درباره مبحث هرمنوتیک بیان می‌دارد.

هرمنوتیک منطقی است که من از آن به زندآگاهی و گزارندگی تعبیر می‌کنم. گزاره در اشعار ناصر خسرو آمده و به معنی قضیه است. "باری هرمنیاس" ^۱ (از هرمس) ترجمه شده به مبحث گزاره. در مبحث زندآگاهی راه و رسم تحقیق و پژوهش «تفه» است. فلسفه پدیدارشناسی اصالت را به زندآگاهی می‌دهد؛ لیکن باید متذکر شوم که آخرین مرتبه علم هرمنوتیک، هرمنوتیک هوسرل و دیلتای نیست.

سوابق هرمنوتیک در گزارندگی کتب آسمانی است. لفظ "ویچاردن" {در فارسی قدیم و تعالیم زرتشتی} به معنی گزاردن، انباء و تبیین بوده است؛ هرمس نیز به معنی شناسا است. {شناسایی و تبیین} باطن کتب آسمانی، باطن شرایع ادیان و موضوع علم تفسیر بوده است. انباء و تبیین که آمد احکام شرعی متناسب با آن می‌آید.

زندآگاهی شرح و تفسیر باطنی است. اخنوخ، ادریس و خضر و هرمس همگی دانایانند و اهل انباء و نبی. خضر نبی تبیین است و موسی نبی تشریح. باطن نبوت تشریحی اسلام «خضر» است.

هرمنوتیک گزاره است و هر کس سخن می‌گوید گزارش می‌دهد. در دوره اسلام روش اسلام گزاره است. در همه ادیان روش اصلی روش هرمنوتیک و تأویل بوده و علم گزارندگی اصیل تلقی می‌شود که من می‌گویم زندآگاهی. گزارندگی انباء و آن دانایی حقیقی که در آن قرب حقیقی به اسلام، پیدا می‌شود، فوق مباحث، مسأله، مدرسه و قیل و قال است و نزاع در تباهی.

دیدن روی تو را دیده جان بین باید این کجا مرتبه چشم جهان بین من است

در اینجا جهان به معنی دنیا است. نکته دیگر اینکه، یکی از کلماتی که معنی دیدار می‌دهد و فراموش شده «ادریس» است؛ ادریس کسی است که چشم بصیرت دارد و داناست؛ به یونانی ایدرس می‌شود.

اصلاً خضر به معنی داناست، و همان ادريس است. خضر و ادريس که در قرآن کریم آمده، هم معنی‌اند. این ایدرس با دیدن {مشترک لفظی و معنوی} است، قضیه هرمس که {در یونان قدیم هم} داستانی داشته است به چند اسم در روایات و کتب ما آمده و در حقیقت همان ادريس است. بنده در قرآن کشف کردم که خضر همان ادريس است و عبری آن اخنوخ. همه اینها عبارت است از گنوسیسی یعنی شناسایی. آدمی را گفته‌اند دانا، اخنوخ، گنوس که به معنی شناسایی است و کسی که می‌شناسد، همه این اسامی هم معنی‌اند و به او ادريس و خضر نیز می‌گویند.

هرمنوتیک که ترجمه کرده‌ام به زندآگاهی از همین کلمه است. ارسطو که «ارمنیا» می‌گوید آن را به «کتاب العبارة» تعبیر کرده‌ام. یک کسی هم "زندآگاهی" را در مطالب خود استفاده کرده، عیبی ندارد. من با اتیمولوژی کلمات سروکار دارم. این اتیمولوژی را نمی‌دانند و برمی‌دارند کلمات را استعمال می‌کنند! در اینجا اصل موضوع متغی می‌شود. اگر به اصل کلمات داده شده توجه شود، روشنی پیدا می‌شود. ولی اگر توجه نشد مطلب حرام می‌شود، حالا بعضی از ادريس‌ها و اخنوخ‌ها و خضرهای زمانه کلمات را بجا و نابجا استعمال می‌کنند، نمی‌دانم؛ آن چیز دیگری است. اینها را از باب مدح استعمال کردم، یعنی دانایان؛ یک جوانی اساطیر را نیز استفاده کرده، البته بنده این کلمه را به قرآن بردم و گفتم عصر، عصر اساطیر و امانی است.

«زندآگاهی» یکی از موارد «تعبیر» است، بنابراین اگر مطالب تکرار می‌شود تکرار زندآگاهانه است. علم تکرار ندارد، ولی در این مسائل زندآگاهانه اجمال و تفصیل هست؛ شما می‌بینید هر وقت بنده {مطلب را} تفصیل داده‌ام، گفته‌اند نو است و مورد توجه واقع شده؛ بعضی مسائل دُور است ولی نه دور باطل، بلکه دور صحیح. حالا چرا دُور است، در این باب هیدگر و دیگران کتاب‌هایی نوشته‌اند و نامش را

«دور هرمنوتیک و زندآگاهانه» گذاشته‌اند چون غالباً تکرار مکررات می‌شود. طرح مسائلی می‌کنیم که دور است ولی دور زندآگاهانه؛ دوری که { فعلاً به صورتی در عالم { رسم شده است، اصلاً یک نفر کتابی نوشته به نام «دوره زندآگاهانه». اجمال و تفصیل که بنده می‌گویم همین است. اگر قرار باشد که اجمال و تفصیل را بگویید که دور است و باطل و درجاست، { اغلب مباحث حکمت و فلسفه قدیم و مباحث هرمنوتیک جدید، مهم‌انگاشته می‌شود { به این علت که انسان مدرن حاصل و نتیجه { مبحث پر کن { می‌خواهد، { این منطق فلسفه‌های سوداگران ۳ تحصیلی است که به شناخت شناسی روش علوم ختم شده و اکنون در بحران است. {

توضیحات:

۱- باری هرمنیاس : یکی از مباحث و کتب هشتگانه ارسطو در منطق که به "عبارت" هم ترجمه شده است.

۲- توضیحات داخل { } از سوی تنظیم کنندگان با توجه به تعبیرات دیگر استاد برای نوشتاری شدن به متن درسگفتارها اضافه شده است.

۳- سوداگران عالم پندار را بگوی سرمایه کم کنید که سود و زیان یکیست

حافظ